

§160

Inrättande av en visselblåsarfunktion i Region Jämtland Härjedalen (RS/739/2019)

Sammanfattning

Regionens revisorer har vid ett flertal tillfällen till fullmäktiges presidium lyft frågan om att införa en visselblåsarfunktion inom regionen. Presidiet gav därför sekretariatet i uppdrag att beskriva vad en sådan funktion innebär och vilket behov det skulle fylla, inklusive en omvärldsbevakning.

Syftet med en visselblåsarfunktion skulle vara att säkerställa att eventuella oegentligheter kommer till Region Jämtland Härjedalens kännedom om den normala linjevägen av någon anledning inte är möjlig. Funktionen är i första hand avsedd för allvarliga missförhållanden och misstänkta oegentligheter som handlar om överträdelse av lagar och riktlinjer. Funktionen bör kunna användas av både medborgare och medarbetare.

En visselblåsare är en person som slår larm om oegentligheter, ofta på sin egen arbetsplats, främst till massmedia eller kontrollorgan vid upptäckt av oegentligheter hos till exempel myndighet och företag.

Visselblåsare har exempelvis avslöjat korruption, vapensmuggling, staters avlyssning och åsiktsregistrering av den egna befolkningen, militärens mord på civila, miljöbrott och brister i omvårdnad och patientsäkerhet. Visselblåsare har ofta drabbats av kännbara konsekvenser genom att åtalas för exempelvis spionage, förtal eller – om beskyllningen är riktad mot den egna arbetsgivaren – att bli avskedad eller omplacerad.

Begreppet kommer från att engelska poliser, för att påkalla kollegors och allmänhetens uppmärksamhet om pågående brott, en gång i tiden använde sig av visselpipor.

Den 1 januari 2017 trädde en ny svensk lag (2016:749) om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden (Visselblåsarlagen) i kraft. Lagen innebär att varje företag eller organisation skall ha ett system eller en process för egna arbetstagare samt inhyrda konsulter att rapportera in missförhållanden och oegentligheter. Arbetstagaren ska som huvudregel först slå larm internt, innan han eller hon larmar externt.

Ett förslag till EU-direktiv för visselblåsare är antaget av parlamentet och kommer att implementeras under 2021. Syftet med direktivet är att skydda visselblåsare i EU som rapporterar om oegentligheter på arbetsplatsen och att uppmuntra fler människor att rapportera. Direktivet rör områden såsom offentlig upphandling, finansiella tjänster, penningtvätt, produkt- och transportsäkerhet, folkhälsa samt konsument- eller dataskydd. Alla organisationer med 50 medarbetare eller fler berörs av det nya visselblåsarlagets direktiv.

Regeringen tillsatte en utredning med uppdrag att bedöma och lämna förslag till hur Europaparlamentets och rådets direktiv om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten (visselblåsardirektivet) bör genomföras i svensk rätt. Utredningen har i juni 2020 lämnat ett betänkande; Ökad trygghet för visseblåsare (SOU 2020:38). Där lämnas bl a förslag på att arbetsgivare som vid ingången av kalenderåret hade 50 eller fler arbetstagare ska vara skyldiga att ha interna rapporteringskanaler och förfaranden för rapportering och uppföljning.

Inom Region Jämtland Härjedalen hanteras avvikelser och annan uppföljning av verksamheten genom ledningssystemet som bland annat innefattar intern kontroll, internrevision, avvikelssystem, ledningens genomgång, revisionsgranskningar och genom den ordinarie kommunikationen mellan arbetstagare och chefer.

I utredningen föreslås att en visseblåsarfunktion inrättas i Region Jämtland Härjedalen från och med 1 januari 2021 och att regionstyrelsen får i uppdrag att upprätta regler för detta.

- Visselblåsarfunktionen föreslås syfta till att förebygga och upptäcka korruption, oegentligheter och allvarliga missförhållanden. Funktionen ska inte hantera trakasserier, diskriminering och tjänsteförseelser eftersom regionen har andra rutiner för att åtgärda dessa problem. Om anmälningar kring detta kommer in till visseblåsarfunktionen ska de trots detta ändå utredas och överföras till ordinarie hantering.
- Visselblåsarfunktionen ska vara öppen för alla, dvs anställda, kunder, medborgare, mfl.
- Regionstyrelsen bör få i uppdrag att upprätta regler för funktionen. Styrelsen bör också se över berörda regler och rutiner så att det tydligt framgår vilka rapporteringskanaler som finns och vad var och en av kanalerna ska användas till.

Visselblåsarfunktionen föreslås vara en intern funktion med regionjuristerna som utövare. Volymen visseblåsarärenden bedöms inte bli så betungande för funktionen varför uppdraget ryms inom nuvarande tjänster. Det kommer behövas tekniska lösningar för hur ärenden ska tas emot. Den kostnaden föreslås hanteras inom de utvecklingsuppdrag som Regionstaben har och finansieras genom prioriteringar inom Regionstabens ekonomiska ramar.

Förslaget är redovisat för regionkommittén 22 september 2020.

Förslag till beslut

Fullmäktiges presidium föreslår regionstyrelsen

Regionstyrelsen föreslår regionfullmäktige

1. En visseblåsarfunktion inrättas i Region Jämtland Härjedalen fr o m 2021-01-01 i enlighet med utredningens förslag.
2. Regionstyrelsen får i uppdrag att upprätta regler för funktionen.

3. Visselblåsarfunktionen finansieras av regionstaben inom regionstyrelsens budgetram.
4. Fullmäktiges presidium får i uppdrag att följa upp funktionen efter 1 år.

Yrkanden

Elin Hoffner (V) yrkar följande:

"Frågan är komplex, teknisk, komplicerad och den berör många rättsområden. Denna bedömning delas även av Sveriges Kommuner och Regioner, som arbetar med svar på betänkandet. Vänsterpartiet ställer sig positiv till införandet av visselblåsarfunktion, med inrättandet av rapporteringskanaler och den vida personkrets som skyddet omfattar, då det kan främja att fler vågar rapportera missförhållanden. Dock kommer kravet att inrätta interna rapporteringskanaler och förfaranden för rapportering och uppföljning, samt kravet att utse behöriga personer för att ta emot och följa upp rapportering, att medföra ökade kostnader för regionen.

Vänsterpartiet har en önskan att kommuner och regioner ska kunna dela på hela eller delar av visselblåsarfunktionerna, och välkomnar ett framtida länssamarbete inom området.

Vänsterpartier yrkar

Regiondirektören får i uppdrag att utreda möjligheten att samverka med länets kommuner om en visselblåsarfunktion."

Ann-Marie Johansson (S) yrkar bifall till Elin Hoffners yrkande.

Lars-Erik Olofsson (KD), Marie Svensson (V), Anette Rangdag (SD), Robert Hamberg (M) och Anton Nordqvist (MP) yttrar sig.

Proposition

Ordföranden ställer proposition på fullmäktiges presidiums förslag och finner det antaget.

Ordföranden ställer proposition på Elin Hoffners yrkande och finner det antaget.

Beslut

1. Regiondirektören får i uppdrag att utreda möjligheten att samverka med länets kommuner om en visselblåsarfunktion.
2. Regionstyrelsen föreslår regionfullmäktige
 - a. En visselblåsarfunktion inrättas i Region Jämtland Härjedalen fr o m 2021-01-01 i enlighet med utredningens förslag.
 - b. Regionstyrelsen får i uppdrag att upprätta regler för funktionen.
 - c. Visselblåsarfunktionen finansieras av regionstaben inom regionstyrelsens budgetram.

d. Fullmäktiges presidium får i uppdrag att följa upp funktionen efter 1 år.

Expedieras till

Regionstabschef

Regionjurister

Enhetschef sekretariatet

Utredare

Regionens revisorer

Beslutsunderlag

- §70 RF pres Inrättande av en visselblåsarfunktion i Region Jämtland Härjedalen
- Utredning Visselblåsarfunktion

Paragrafen är justerad